

JOSEBA TAPIA

L'herència de la «triki» en bones mans

Aleix Cardona

ARXIU

Tapia Triki, nom i cognoms de llarga història.

Malgrat que en l'anonimat del públic ja l'havia conegut anteriorment –al CAT formant part d'Hiru Truku o a Donostia en concert d'homenatge al president Companys–, no havia parlat mai amb ell. Finalment, i gràcies a la bona gestió de l'amic Carles Belda, vaig abordar-lo, per telèfon –de fix a mòbil– a l'espera d'entrar a classe... de català! –per preparar-se per a una gira catalana que havia de dur disc a sota el braç i que es va suspendre–, a Barcelona, el mes d'abril o maig del 2002. Qui ho hauria dit! El mite per terra. I jo que em pensava que trucava a les pregoneses d'Euskal Herria, amb aquells verds intensos girant a l'entorn de *trikitixes* o de *txalapartes* –una de les debilitats incòmodes, per tòpiques, del Joseba–, entre valls només comunicades per la sonoritat de la cultura popular...

Doncs no! Al bell mig de la civilització urbana i a casa nostra. Des d'aleshores i fins als dies del Mercat de Música Viva de Vic, on vam poder fer l'entrevista i on ells no van poder actuar, vés a saber per quins set sous, unes quantes agradables trobades i coincidències.

Des del més profund sentiment rural fins a l'avantguarda evolutiva del so de l'acordió, Joseba Tapia ens parla amb serenitat, amb un cert despreniment, de la seva trajectòria, profundament lligada a una família d'acordionistes virtuoses i amb una extraordinària projecció; de la seva preocupació per allò que identifica el seu poble, una llengua d'antigues arrels i fràgils relacions amb l'entorn mediàtic i de la cultura que algú anomena cosmopolita. Ens parla de conviccions i ho fa amb coneixement de causa, donat que ha passat

per un munt d'experiències musicals on l'actitud, l'acordió i la llengua han estat quasi les fidelitats fixades per damunt de tot.

OLLASKOBILTZE

Joseba Tapia assumeix, amb posat de resignació, però amb orgull, els seus orígens musicals. A casa seva, hi havia una important tradició d'acordionistes, que eren coneguts arreu per les seves actuacions en tota mena de festes populars –carnavals, festes majors, casaments...– i també pels seus èxits en els concursos. Juanito Tapia i Eleuterio Tapia són autèntics mites en aquest món. Joseba, de petit, es delia per seguir les habilitats digito-sonores dels seus oncles. Tot i les típiques pressions familiars, res va poder limitar la seva voluntat. Els estudis i, sobretot, la pràctica al costat dels seus parents i mestres van convertir Joseba Tapia en un dels més reconeguts *trikitilaris* –sonadors d'acordió diatònic– d'Euskal Herria. Apassionadament, ens parla dels seus inicis, per allà l'any 1980, acompanyant el seu oncle Eleuterio. «Fèiem actuacions d'un o dos dies –abans, fins a quatre dies seguits en un mateix poble es passaven els oncles i altres músics, com Laja–, que començaven amb una cercavila de caserio en caserio, l'*ollaskobiltze* –a buscar gallines, ho traduiríem, més pel sentit d'anar de casa en casa que pel mateix literal–; després venien els concerts i els balls de nit». Explica que era l'època de començar a portar equips de so i començaven les gravacions. «Fèiem molt de sonoritzadors de *txistularis* o *bertsolaris*. Els

71

AMB ALTRA VEU

ARXIU

Tapia eta Leturia
a Olost (Lluçanès),
l'estiu de 2002.

que tocàvem la *triki* érem una mica com els germans pobres de la festa».

El seu pare era part d'una família de quinze germans, dels quals Eleuterio i Juanito Tapia formaven part. Joseba diu que encara guarda enregistraments del seu oncle Juanito, que va morir d'accident quan ell tenia set anys, a la dècada dels 60, «i encara avui no he arribat a aconseguir els resultats que ell li treia a la *triki*. De fet, es tractava d'una gent especial, d'una gent que no havia après de música oficialment; una gent que tenien una interessantíssima definició de la música, feta a partir d'un instrument i, des d'ell, fer la música, treure-li tot el que duu a dins. Ben a l'inrevés de la definició clàssica que diu que primer saps música i després fas servir l'instrument que triïs per donar-la a conèixer. És molt interessant i podria estar molta estona parlant-ne».

REFERENTS CULTURALS I AFIRMACIONS

Nascut a Lasarte, prop de Donostia, una població amb un alt component d'immigració castellano-parlant, es defineix com a urbà. El castellà era la seva llengua de co-

municació amb amics i companys, però amb una forta proximitat a la realitat rural a través de la seva família; allà va desenvolupar la seva tasca musical inicialment. Per tant, el seu origen bevia, activament, de les dues realitats.

Amb el temps, diu que la música que feien s'ha anat urbanitzant. D'aquí sorgeixen les etiquetes de renovadors de la música per a acordió. «El qualificatiu que no ens han aplicat, i que jo afegiria, és el d'intoxicadors». Amb poc temps, aquesta idea de món rural i de música integrada en la dinàmica quotidiana, «quasi desapareix i les actuacions esdevenen espectacle. El món rural, el context, desapareix. Ja no hi és».

A més, «nosaltres vam ser els introductors de la *trikitixa*, diguem-ne, elèctrica en les festes populars, competint deslleialment, perquè érem més barats que les formacions habituals». És el gran esclat de la *triki*, a la segona meitat dels anys 90. Les festes basques, les de les *ikastoles* —escoles en euskera—, a tot arreu era present la *triki*. «I com que el context era basc, tothom estava content. Ningú s'adonava del que estava passant. Ni jo. Havíem entrat en el procés de substitució de la festa pròpia pel de la festa induïda per les necessitats comercials, de les

multinacionals del disc. I aquest és el gran repte. Les grans companyies, el màrqueting, els comercials, volen nous grups, noves propostes cada dia. Abans, un disc ens durava tres anys. Ara això és impensable. Començava la dinàmica de la necessitat de consumir i això ho trobes als bars, a les festes. Entren noves músiques, nous registres per a nous comportaments. Això afecta la llengua, la manera de divertir-se, tot. Quan anem a festivals de folk, diem que el nostre poble es diverteix així, amb aquestes músiques... I això no és cert, som uns impostors. En la meva terra vivim com als EUA o com a Espanya. Això em preocupa molt».

I comenta, indignat, escèptic i sorneguer, un cas que diu que va viure, a la localitat d'Azpeitia, en un bar freqüentat per gent aficionada a la muntanya, bascoparlants, on va constatar com un grup de gent ballava i s'ho passava d'allò més bé gaudint d'una música espanyola, en espanyol. «Li vaig demanar al cambrer si aquella gent no es molestava en sentir que li posaven música en espanyol. Em va respondre que eren ells qui la demanaven. La nostra sensació era terrible i li vaig preguntar si jo podria demanar música. En dir-me que sí, li vaig proposar un nom

que segur que tenien, Benito Lertxundi. Va ser posar-lo i acabar-se l'ambient. La mestressa em mirava amb una mala cara impressionant, acusadorament, per haver fet aquell acte. I això és el que està passant al meu país i suposo que arreu. El més greu és que ningú diu res de tot això».

I posats a furgar, li demanem què hi té a veure en tot això l'emblemàtic Guggenheim, l'estendard cultural del govern basc. La resposta, prudent, deixa anar un cert sentiment d'incomprensió social sobre el fet i el que hi ha al darrere. «Bé aquest és un tema sobre el que hi ha un debat. En un primer moment, l'obertura del museu va representar una clara aposta institucional que va fer que s'acabessin les subvencions per a les entitats culturals. Això va obrir un debat i va fer que s'arribessin a fer mobilitzacions, minoritàries, en les quals jo també hi vaig ser present, però és un tema complicat. No m'atreveixo a fer la frase definitiva, prefereixo mantenir el nivell en el debat. Jo, al Guggenheim, no hi he entrat i, de moment, no hi entraré».

Per la seva proximitat, li demanem com veu aquesta aposta, arreu, per aconseguir un so que identifiqui una comunitat a través de la música folk, a l'estil del que s'està fent amb la moguda celta, i aquesta tendència als macrofestivals, donat que ell ha participat en alguns d'aquests més «importants», com a Vancouver, per posar un exemple. Joseba Tapia diu que es tracta, en l'actualitat, d'una qüestió «estètica i comercial. L'important no és altra cosa que l'espectacle, la moguda econòmica..., l'esdeveniment, en definitiva. A mi no m'interessa el tema celta, tradicional o la mateixa *trikitixa* com a filosofia. A mi m'interessa com a mitjà per dir alguna cosa. L'important és que sigui útil per a això. I llavors, a veure què dius». Hi ha qui diu, proposa i aplica que cal que això que anomenem tradicional, folk, d'arrel, evolucioni, que s'acosti a altres propostes musicals, que s'obri a altres sectors,

que acosti el jovent... «Això és una manera d'aconseguir més públic per consumir, en general. No és acostar el jovent a res. I mai aconseguirem poder anar al davant dels interessos multinacionals, del màrqueting... Hem de fer la nostra feina i és ben cert també que hem de canviar els mètodes per promoure la nostra feina; no ho podem fer igual que fa cent anys, però hem de fer-ho». Torna a entrar en matèria de llengua per seguir exemplificant el que vol dir i el que creu que està passant. «Mira, és allò que deia abans de la música en el bar, en la festa basca. Una vegada –i no sé si cal anar-ho fent, però m'agrada–, en un local independentista basc, on s'estava posant música en espanyol, de la més comercial, vaig engegar un potent “¡Viva España!””. No ens adonem que per allà on estem perdent no és només per la via de la política dura, pel senyor Aznar; estem perdent, i molt, perquè pel costat ens està penetrant un model cultural dirigit pels interessos de les multinacionals».

I res més, tot plegat, unes breus pinzellades d'una inquieta manera de gaudir i patir el complex món dels sons, les actuacions i les vivències de la cultura que es vol, veritablement, viva.

DISCOGRAFIA

La discografia de Joseba Tapia és molt extensa, fruit de moltes col·laboracions amb altres músics, de tendències diferents, i d'enregistraments amb la formació Tapia eta Leturia. Aquí recollim les que ha fet en solitari, amb el grup Hiru Truku i amb la seva formació habitual amb Xabier Berazaluze «Leturia».

TAPIA ETA LETURIA

- 1986. *Euskadiko trikitixa Çtxapelketa* (IZ)
- 1987. *Jo eta Hautsi* (Elkarlanean)
- 1988. *Euskadiko trikitixa txapelketa* (IZ)
- 1989. *Tapiatarren trikitixa* –amb oncles i cosins. (Elkarlanean)
- 1990– *Juergasmoan* (Elkarlanean)
- 1992. *Dultzemenoa* (Elkarlanean)
- 1995. *Tapia eta Leturia band* (Elkarlanean)
- 1996. *Canada Tour* (edició especial de *Dultzemenoa* per al Canadà)
- 1997. *Tapia eta Leturia band: Ero* (Elkarlanean)
- 1998. *1998 (2 CD)* (Elkarlanean)
- 1999. *Bizkaiko kopla zaharrak* –amb Xabier Amuriza, *bertsolari*. (Elkarlanean)

JOSEBA TAPIA

- 1982. *Euskadiko trikitixa txapelketa*. Aquí apareix com a Tapia II; Tapia I és el seu oncle Eleuterio. (IZ)
- 1992. *Zaldibobo: Basajaun* (Elkarlanean)
- 1994. *Hiru Truku*, amb Ruper Ordorika i Bixente Martínez. (Nuevos Medios)
- 1997. *Hiru Truku II*, amb Ruper Ordorika i Bixente Martínez. (Nuevos Medios)
- 1998. *Apoaren Edertasuna* (Gaztelupeko Hotsak)
- 1999. *Québec: hamalau kantu independentziarako* (Gaztelupeko Hotsak)
- 2001. *Agur intxorta maite* (1936–37 gudako kantuak) (Gaztelupeko Hotsak)

